

неправомірної вигоди службовою особою, однак впливає на термін його проведення у часі. Так, прийнята норма забезпечує триваліші часові межі, у які можна здобути докази та здійснити документування протиправної діяльності фігурантів прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, адже в умовах воєнного стану нерідко можливість здобуття доказів є обмеженою.

На основі викладеного можна зробити висновок, що прийняті після 24 лютого 2022 року законодавчі зміни направлені на забезпечення ефективності досудового розслідування та на усунення перешкод та ризиків, що виникли після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України. При процесі доказування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою зазначені нововведення відіграють важливу роль як з точки зору доказування, так і зі сторони надання можливості проведення повного комплексу слідчих дій, що позитивно відображається на досягненні завдань кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

2. Лоскутов Т.О. Правове регулювання фіксування кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/05/64.pdf>. 2022. №1. С. 376.

3. Абламська В.В. Законодавчі новели щодо здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Право і безпека*: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/14705/Pravo%20i%20bezpeka_2022_85.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 2022. №2. С. 224.

Гуріч Олег Вікторович,

адвокат адвокатського об'єднання «Дефендо Капітал»

КОНВЕНЦІЙНІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗМАГАЛЬНОСТІ СТОРІН У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості є однією із основних засад судочинства відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 129 Конституції України. Ця конституційна вимога знайшла своє закріплення у ст. 22 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України, де визначено, що кримінальне провадження здійснюється на основі

змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими КПК України [1].

Засада змагальності сторін є вимогою не лише вітчизняного законодавства, а й міжнародно-правових норм. Зокрема, у п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод визначено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Фундаментальним положенням концепції справедливого судового розгляду, яка закріплена у вищенаведеній нормі, визнається саме змагальність сторін кримінального провадження. На цьому неодноразово наголошувалося у прецедентній практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Зокрема, у рішенні ЄСПЛ у справі «Лазаренко та інші проти України» 2017 року вказано, що загальна концепція справедливого судового розгляду охоплює фундаментальний принцип змагальності процесу (п. 37) [2].

У зв'язку з цим у практиці ЄСПЛ вироблено міжнародні стандарти забезпечення змагальності сторін, які відповідно до положень ч. 2 ст. 8 та ч. 5 ст. 9 КПК України слід урахувувати при застосуванні норм вітчизняного кримінального процесуального законодавства.

Так, одним із визначальних рішень ЄСПЛ щодо тлумачення змагальності кримінального провадження можна вважати рішення у справі «Брандштеттер проти Австрії» 1991 року. Відповідно до п. 67 вказаного рішення право на змагальність у кримінальному провадженні означає, що обидві сторони (як обвинувачення, так і захисту) повинні мати можливість знати і коментувати усі подані докази і усі зауваження, надані з метою вплинути на рішення суду. При цьому зауважується, що існують різні способи, за допомогою яких національне законодавство може забезпечити виконання цієї вимоги. Однак, який би спосіб не був обраний, він повинен забезпечити можливість іншій стороні знати про подані докази і зауваження та мати реальну можливість прокоментувати їх [3].

Для реалізації засади змагальності сторін кримінального провадження слід забезпечити їх участь під час дослідження доказів. Зокрема, у п. 37 рішення ЄСПЛ у справі «Лазаренко та інші проти України» 2017 року визначено, що фундаментальний принцип змагальності процесу вимагає, щоб особу, щодо якої порушено провадження, було проінформовано про цей факт. Невручення сторони належним чином судових документів може позбавити його або її можливості захищати себе у провадженні (п. 37) [2]. Окрім цього, у

вказаній справі ЄСПЛ вказує, що заявники мали бути повідомлені про апеляційні скарги, подані у їхніх справах. Сторони заперечили, що їх справді було про це повідомлено. Проте Суд зазначає, що національне законодавство містить спеціальні норми щодо забезпечення інформування сторін про ключові процесуальні дії і дотримання, таким чином, принципу рівності сторін, та зберігання відповідної інформації. Відповідні норми вимагали, щоб у випадку надсилання судових документів поштою, вони надсилались рекомендованою кореспонденцією. Більше того, особа, яка вручає документ, мала повернути до суду розписку про одержання, а національне законодавство чітко вимагало, щоб таку розписку було долучено до матеріалів справи. Якби цю процедуру було дотримано, то в матеріалах справи містилось би підтвердження про отримання (п. 38) [2].

Вимога змагальності сторін кримінального провадження стосується можливості подавати докази та їх оспорювати як стороною захисту, так і стороною обвинувачення. Як зауважує з цього приводу Я. О. Берназюк, «принцип змагальності судового провадження охоплює собою право особи, крім можливості подавати власні докази, знати про існування всіх представлених доказів та пояснень іншими учасниками справи ..., оскільки вони можуть вплинути на рішення суду, мати можливість знайомитись з матеріалами справи та робити з них копії, а також володіти відповідними знаннями (залучати професійного представника) та змогу коментувати представлені докази та пояснення у належній формі та у встановлений час» [4].

Аналіз та узагальнення рішень ЄСПЛ дозволив О.Ю. Хабло та О.В. Бойку дійти висновку, що у прецедентній практиці «ЄСПЛ сформовано такі підходи до реалізації засади змагальності сторін судового провадження: – сторони вправі повідомляти про будь-які докази, необхідні для успіху справи, та знати і оспорювати будь-який поданий суду доказ чи зауваження; – сторони повинні мати належну можливість ознайомлюватися з доказами протилежної сторони; – за необхідності отримати належні докази суд має відкласти розгляд справи; – право на розкриття доказу не є абсолютним та може обмежуватися в інтересах національної безпеки, забезпечення безпеки свідків, збереження в таємниці методів, які використовувала поліція під час розслідування злочинів» [5, с. 63].

Підтримуючи в цілому вищенаведене, слід відмітити, що якщо судові стадії побудовані виключно на реалізації засади змагальності, то під час досудового розслідування вимога змагальності поширюється на його окремі процесуальні інститути. Зокрема, під час здійснення дізнання чи досудового слідства змагальна процесуальна форма передбачена для прийняття рішення про застосування запобіжних заходів чи інших заходів забезпечення кримінального провадження,

адже рішення щодо їх застосування ухвалюється слідчим суддею, судом. Окрім цього, хоча під час збирання доказів на досудовому розслідуванні сторона захисту не може самостійно проводити слідчі (розшукові) дії, вона має право ініціювати їх проведення, що також слід характеризувати як елемент змагальності досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : затв. Законом України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-1775>
2. Справа «Лазаренко та інші проти України» (Заява № 70329/12 та 5 інших заяв - див. перелік у додатку) : рішення Європейського суду з прав людини від 27 черв. 2017 р. ; остаточне 27 верес. 2017 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c40?find=1&text
3. Case of «Brandstetter v. Austria» : Judgment European Court of Human Rights 28 August 1991. *HUDOC. European Court of Human Rights*. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/deb99c/pdf/>
4. Берназюк Ян. Міжнародні стандарти у сфері судочинства приділяють значну увагу питанням дотримання принципу змагальності судового процесу. *Судебно-юридическая газета. Блог* . URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/149910-mizhnarodni-standarti-dotrimannya-printsipu-zmagalnosti-v-sudovomu-protsesi>
5. О. Ю. Хабло, О. В. Бойко. Право на справедливий судовий розгляд у кримінальному судочинстві України : монографія. Київ : Видавничий центр «Кафедра», 2022. 216 с.

Дідик Вікторія Володимирівна,

здобувач ступеня бакалавра 2 курсу
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Мудрецька Ганна Володимирівна,

доцент кафедри кримінального
процесу Одеського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Україна має власний історичний досвід становлення та розвитку кримінально – процесуального права. Кримінальний процес формувався протягом дванадцяти століть: на ранніх етапах розвитку і до моменту здобуття незалежності України в 1991 році. Адже на це, більшою мірою, вплинуло як розвиток суспільних відносин, які були